

Landsstevnan hjá JAVNA

Felagið JAVNI hevði landsstevnu seinasta vikuskiftið. Á landsstevnu vóru fyrilestrar, tjakfundir og eisini aðalfundur hjá felagnum.

Stevnan varð rættiliga væl vitjað. Friggjakvöldið mundu vera møtt umleið 170 fólk í høllini á lands-sjúkrahúsinum. Funderandi ríkisumboðsmaður, Kjeld Jensen, setti sjálva landsstevnuna. Síðani var panelfundur undir heitinum: «Hvørji rætti-indi hava brekað í Føroyum?»

Stevnan helt fram leyg-ardagin, har Helena Samuelsen greiddi frá arbeiðs-líkundum hjá brekaðum fólki. Síðani segdu Jákup Lindenskov, landsstýris- maður og Marjun Sigurðs- dóttir, sosialfulltrúi, nokur orð um «nýtt innan andsveikaforsorgina í Føroyum.»

Stevnan endaði við árliga aðalfundinum. Har var m.a. val av nevnd. Fýra av teimum fimm nevndarlimunum eru nýggir. Teir eru Jóannes Dalsgarð, Hans Thomsen,

Sanna Waagstein Johan- sen, Hannefia Poulsen og Trygvi Hendriksen, sum varð afturvaldur. Tiltaks- limir eru Jógvan Trønd- heim og Sammely Reinert.

Vit hava biðið fráfarna formannin í Javna, Dianu í Puntabyrgi um eina við- merking til farna árið. Diana sigur, at tað er at gleðast yvir, at forsorgar- myndugleikarnir nú meira enn nakrantíð áður venda sær til felagið fyri at taka tað við uppá ráð, tá ymisk tiltøk til frama fyri brek- Framhald á síðu 12

Foreldur kenna seg mangan hjálparleys

— Sjálur haldi eg, at foreldur mangan hava kent seg rættiliga hjálparleys, tá talan er um at koma fram at tilboðum, sum verða veitt evna- veikum. Hetta ger seg ofta galdandi í tí fyrsta líðinum, tá komið er har til, at foreldrunum er greitt, og/ella onkur skal gera teimum greitt, at barnið er brekað. Har kann svíkja.

Hetta segði Hanus Samuelsen, lærari og foreldur at brekaðum barni á landsstevnuni hjá Javna. Hanus Samuelsen segði viðari, at tað má kunna vera eitt krav og ein rættur, foreldrini hava, at fyrsta informa- tionin verður so góð sum gjørligt.

— Foreldur eru í eini kreppustøðu, og tí má farast fram við varsemi. Tað krevst nógv av hon- um, ið skal geva boðini, men betri útbúgving saman við lúvroyndum og góðum vilja kann hjálpa nógv um. Og hann ið ber boðini eigur eisini at gera sær greitt, at kreppustøðan, foreldrini eru í, ofta gevur seg til kennar til eina verju- støðu. Ein skeiv ella jánkaslig informáión kann eisini framleiða eina kreppu.

Síðani er at koma burtur úr tí støðuni, tá ið vit sita eftir við teimum skerdu mogleikunum. Vit mugu fáa at vita, hvørji mogleikar eru hóast alt. Har havi eg varhugan av, at har hylkir eisini.

Men eru vit komin í gongd og hava funnið fram til, hvørji rættindi og tilboð, ið eru, eru kort- ini ikki allar súðir syftar. Menniskju skulu venda sær til menniskju. Tað krevur altíð — men ikki minst her í tilkum við- breknum — viðurskiptum — at hvør kann hava álit á øðrum og tosa fritt saman. Men sum foreld- ur haldi eg, at tað er ser- liga umráðandi, at foreldrini kunnu hava álit á teimum, ið skulu hava hond um barnið, og teim-

um ið á ein ella annan hátt kunnu veita teimum ein beina.

Eitt, ið ger stítt til at minka um álitid, er, um foreldrini merkja ov nógv, at tey, ið skulu taka sær av barninum, eru ov ósikkur. Foreldrini kenna seg sjálvi ofta so ósikkur, og so ger hetta sjálvandi støðuna bara verri. Tað er ikki minst umráðandi her, at tað eru búgvin og út- búgvin fólk, ið eru víðgerðarfólk. Foreldur skulu eisini hava rætt til útbúgving, t.d. á skeið- um. Tey útsíða dagliga eitt arbeiði tey ikki sjálvi hava valt. Verri er, um foreldrini í sínum sam- bandi við hjálparfólk, merkja sum so: Her hava tit fingið nokur tilboð, sum tit ikki bert skulu vera glád og takksom fyri, men tit skulu heldur ikki koma við atfinning- um at skipanini, henda hjálpar verður framd eftir. Við øðrum orðum: tú kann missa nakað av tær sjálvum, tínum persón- ligu og politiska frælsi. Tað má vera ein sjálv- sagdur rættur í okkara demokratiska samfelag, at ein og hvør kann koma fram við síni áskoðan um, hvussu hann heldur samfelagið best verður skipað, eisini í almannamálum, uttan mun til um hann sjálur skuldi fingið almann- veitingar.

Foreldur kunnu so koma í nýggja kreppustøðu, um tey skulu taka móti teimum tilboðum, ið annars eru. Lættesta verjustøðan er tá at siga nei takk til tilboðini.

Vit kunnu ikki annað

enn fegnast um, at seinnu árin standa okk- um foreldrum meiri í bði. Tó eru ikki nógvir val- mogleikar, og enn er nógv vit mugu streingja á fyri at fáa fram. Hetta eru sjálvi tilboðini. Og tey mugu vit fáa her á landi. Men alla tíðina eru tað tey menniskju, ið skulu umsita tilboðini, sum hava so nógv at siga, um tað skal eydn- ast.

Vit eru so fáment her á landi, og vit kenna so lætt hvør annan. Tað er okkara styrki, men eisini veikleiki. Tí mugu vit vera so varin, men leggja okkum so eina við at skilja hvør annan, sum tann brekaði fær sum best burtúr, og hann saman við sínum næst- ingum kennir seg væl í hesum landi.

Hanus Samuelsen visti eisini á, at enn verða allar avgerðir inn- an andsveikaforsorgina í Føroyum viðvíkjandi í prinsippinum tiknar í Danmark. Í prinsippin- um er Statens Ånd- svageforsorg 100% dansk góldin forsorg. Hetta er ein serstøða, sum ikki tænar integre- ringstankanum, ið so nógv er framtíð, tá talan er um menningartarnad, segði Hanus Samuelsen. Hann helt eisini, at hetta er nakað, sum illa sam- svarar við hugsanina um nærðemokrati, og enn minni tí til foreldrini at teim brekaðu kunnu fáa sum mest burtúr.

— Men nú kemur kanska vend í umsiðir, segði Hanus Samuelsen í síni roðu á tjakfundinum hjá Javna.

Møguleikarnir hjá brekaðum ógvuliga avmarkaðir

— Tað plaga ikki at vera stórir trupulleikar við at fáa játtað pensión ella at fáa ymsar hjálparlutir, ein hevur brúk fyri í tí dagliga, men tað er jú ikki einans innan fyri teir 4 veggirnar, at brekaði skulu virka. Tað mugu eisini vera møguleikar hjá teimum, sum ynskja sær eina útbúgving og teimum, sum ynskja at koma út á arbeiðsmarknaðin.

Soleiðis tók Svend Aage Andersen m.a. til á landsstevnuni hjá Javna seinasta vikuskiftið. Vit prenta her røðuna, sum Svend Aage helt á tjak- fundinum um, hvørji rættindi brekaði hava í Føroyum:

»Yvirskrifin til debatt- ina í kvøld ber heitið: «Hvørji rættindi hava brekaði í Føroyum?». Ein debat, sum vónandi ikki steigar, tá ið kvøld- er farið, men sum vil halda fram úti í samfel- agnum, og hervið kann verða ávirkan til, at okk- ara fólkavaldu ávirkað í ein positivt rætning, til frama fyri brekaðum her hjá okkum. Eg vil í teir næstu minuttirnar royna so sakliga sum tað nú er gjørligt hjá mær, at vísa á, at tað í okkara sam- felag í dag ikki bjóðast brekaðum serliga nógv. Vit eru øll brúkarar av samfelagnum, men mogleikarnir hjá brek- aðum at brúka samfelag- ið á líka fót við onnur, eru ógvuliga avmarkað- ir.

Brekaði eru í mun til onnur, nógv meira av- hengið av hvussu sam- felagið útviklar seg. Tey eru avhengið av, um samfelagið útviklar seg í tann rætning, at tey kunnu brúka tað sam- felag vit øll skulu liva síðu um síðu í, so stóran mun sum hetta letur seg gera.

Vit siggja stóðugt nýggjar almennar bygn- ingar skjóta seg upp runt um okkum, sum eru alt annað enn vinarligir yvir fyri brekaðum. Eg haldi tað er syrgiligt, at hetta kemur fyri í árin- um 1979. Uppá meg virk- ar hetta, sum um man ikki vil góðtaka, at brek- aði hava somu rættindi til at nýta allar almennar bygningar, ella eisini verða tey ymisku upp- skotini gjøgnumhugsaði alt ov illa.

Talið av brekaðum øk- ist stóðugt í modernad- um samfelagum, og vil hetta stóðugt økjað framfyrir. Ein av orsök- unum til hetta er stóðugt betur læknisvísind. Man kann bjarga fleiri og fleiri menniskjalu, og man ofrar stórar peninga- nogdir uppá at iðka hesi hjálparlutir, man hevur brúk fyri í tí dagliga, men

aftur kunnu virka í sam- felagnum, so gott tað nú letur seg gera. Men tað virkar mótsigandi, at man á tí einu síðuni ger hetta, og á tí aðru síðuni, tá hesi skulu út aftur í samfelagið, slett ikki hugsar um, at tey eisini skulu kunna virka her, í so stóran mun sum gjør- ligt.

At brekaði so væl sum gjørligt er, skulu kunna bliva verandi í samfelag- num, er eitt sum í øðrum norðurlandskum londum vinnur meira og meira atgongd, og harvið er man noyddur at passa samfelagið hereftir. Man hevur fátáð at røktar- heim ikki er nokur góð loysn yvir longri tíð. Hetta er nakað, sum man kann leggja sær í geyma, og hervið um- ganga at gera tær somu feilinvesteringar, sum onnur hava gjørt.

Eitt samfelag, sum er vinarligt yvir fyri brek- aðum, er ikki nakað sum kann gerast uppá korta tíð. Tað krevur eina góða ætlan, um úrslitið skal bliva gott. Blíður man við at útseta tiltøk í tann rætning, vilja vit fáa tey somu problem sum onnur land hava, bólkurin av brekaðum blívur størri og størri, og hervið minka mogleikarnir hjá teim brekaðu.

Tað eru iðvaleyst nok- ur, sum vilja meina, at talið av brekaðum hevur nakað at týða, og tað er velja sín livihátt, og kann tað fáa tað hjálpar- hava brúk fyri í tí dag- ligu. Hetta krevur eina úthygda heimahjálpar og sjúkrarøktarskipan, tí man má rokna við, at tað vilja vera brekaði inn- illum, sum krevja nógvu hjálpari til dagliga.

Tað vil vera okkara vón, at tað í framtíðini vil bliva gjørt meira fyri brekaðum, so kenslan av at vera eitt ónyttugt ele- ment her í samfelagnum, kann bliva vent til tað mótsatta.

Tað kann ikki vera rætt, at man altíð skal verða tarnaður av trapp- um, hugum kantstein- um, smølum hurðum, gáttum, toiletum, sum ikki eru størri enn fri- merki. Eg kundi her nevnt nógv fleiri dømi uppá ting, sum tarna brekaðum.

Fólk, sum ikki eru brekaði ella hava nakað at gera við tey, hugsa ikki nærri um hesi ting, men um man er brekað- ur, finnur man skjótt út av, hvussu stórir ampi tað er, altíð at meta hind- ur, og kann hetta vera ringt hjá nógvum at liva við.

Tað hevur altíð verið soleiðis í Føroyum, at fólk vilja hava sín egna bústað, man stríðist so nógv sum móguligt eftir at fáa hendið undir egid tak, men vil hava eitt privatliv, uttan at onnur blanda seg uppí. Hetta ynskja brekaði eisini. Brekaði hava eisini ynski um sjálvi at ráða fyri sínum egna lívi.

Á hesum umráðum eru vardar íbúðir ein góð loysn, sum vil kunna geva teim brekaðu mogleika fyri sjálvi at velja sín livihátt, og kunnu fáa tað hjálpar- hava brúk fyri í tí dag- ligu. Hetta krevur eina úthygda heimahjálpar og sjúkrarøktarskipan, tí man má rokna við, at tað vilja vera brekaði inn- illum, sum krevja nógvu hjálpari til dagliga.

Tað vil vera okkara vón, at tað í framtíðini vil bliva gjørt meira fyri brekaðum, so kenslan av at vera eitt ónyttugt ele- ment her í samfelagnum, kann bliva vent til tað mótsatta.